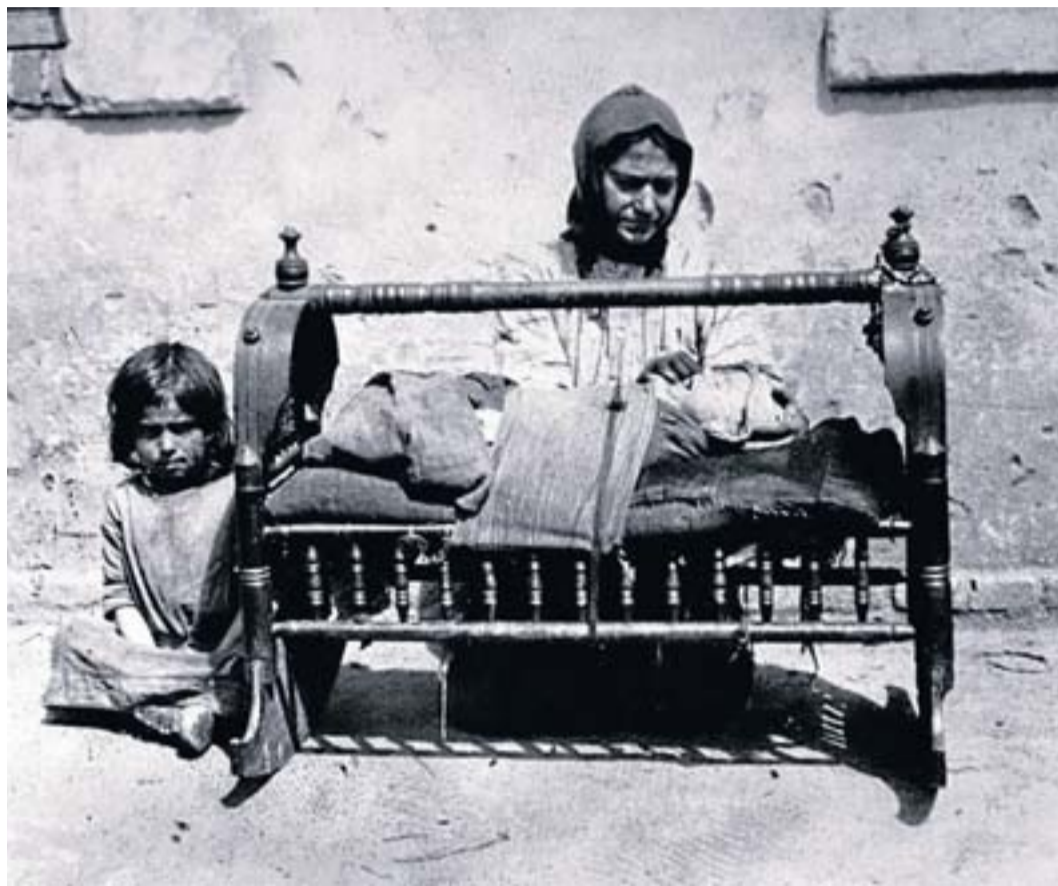

Els orígens de la neteja ètnica armènia

WIKIMEDIA COMMONS

DAMIÀ ALOU

Franz Werfel, nascut a Praga el 1890, pertany a la generació d'escriptors de la Viena de la dècada de 1920, juntament

amb Martin Buber, Max Brod i Franz Kafka, i tot i que va ser guardonat amb nombrosos premis, amb el temps la seva fama s'ha anat esvaïnt. El seu estil, un pèl sentimental, mai va adquirir la dimensió mítica ni estètica de Kafka. Va ser un dels nombrosos artistes –amb Koschka, Mahler...– que encalantiren el llit de la cobejada Alma Mahler, amb la qual s'acabaria casant i exiliant als Estats Units el 1938, on moriria el 1954 –a Beverly Hills–. En la seva extensa obra, avui en dia poc traduïda al nostre país, destaca la novel·la que ara presenta Edicions de 1984, *Els quaranta dies de Musa Dagh*, que, amb les seves més de 900 pàgines, sembla que desmenteix amb audàcia la crisi del sector editorial.

El llibre va néixer arran d'una estada de Werfel a Damasc el 1929, on va tenir notícia del terrible extermini armeni a Turquia durant la Primera Guerra Mundial, un succés que Elia Kazan portaria en imatges a *Amèrica, Amèrica*, tan èpica com aquest relat dominat de vegades pel fatalisme: “La ruïna dels armenis és una conseqüència de la seva ubicació geogràfica. El seu destí és el dels febles, el destí de les minories perseguides”. El protagonista és Gabriel Bagradian, que després de molts anys a París torna al seu poble d'Armènia, Yoghonoluk, acompanyat de la seva esposa francesa, Juliette. A Europa ha esclatat la guerra, i “el món s'ha transformat en un lloc sinistre”. I, com va passar a Iugoslàvia, comença l'expulsió dels armenis, enviats a les estepes de Mesopotàmia, per un raonament purament econòmic, com clarament li dirà Johannes Lepsius, missioner i defensor dels drets dels armenis, a Enver Paixà: “Sense el poble armeni, l'Imperi Otomà està perdut des del punt

ELS QUARANTA DIES DE MUSA DAGH
FRANZ WERFEL
EDICIONS DE 1984
TRADUCCIÓ DE RAMON MONTON
956 PÀG. / 24,50 €

de vista econòmic i cultural i, en conseqüència, també militar”. Així és com comença un procés que Werfel descriu amb precisió: “Eren presoners d'un enemic encara molt més terrible i sense escrúpols: el seu propi estat”.

Crònica d'una tensa espera

A Yoghonoluk comença una tensa espera amb la incertesa de quina serà la seva sort, fins que, comprenent el destí que els espera, Bagradian s'emporta cinc mil habitants de la vall armènia a Musa Dagh, la muntanya de Moisès, on començaran quaranta dies angoixants que –i això no és cap espòiler– no acabaran bé. Al voltant de Bagradian, la seva dona Juliette i el seu fill Stephan, Werfel organitza una nombrosa constel·lació de personatges responsables del gruix d'aquest llibre. Perquè a la novel·la es barregen les vides privades, amb els seus heroïsmes i mesquineses, amb el relat de la resistència contra l'enemic turc, i amb abundants reflexions sobre el destí i la història, i en què turcs i europeus es passen la pilota sobre qui és el veritable responsable. Els califes turcs culpen els europeus amb contundència: “Sí, la mort és la vostra religió i Europa és la prostituta de la mort”. (Gairebé sembla que parli Ernst Jünger.) Entre la novel·la d'idees i la d'aventures; entre el melodrama i el relat heroic; entre l'antropologisme i la denúncia, la història avança de vegades amb certa lentitud, i utilitza un excés de personatges que de vegades li fan perdre intensitat dramàtica. Però s'ha de reconèixer l'immens esforç de reconstrucció històrica de Werfel, la implicació absoluta amb la causa que defensa –una causa perduda que no és la seva–, i que es plantegen nombrosos temes (la neteja ètnica, el nacionalisme, el colonialisme) que encara no han perdut vigència, per no parlar de la proesa que resulta manejar tants personatges, i que Ramon Monton mantingui la gran qualitat de la traducció. ♦♦

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

Els nois de Berlín

UN REPORTATGE?

Una de les novetats més interessants d'aquests darrers temps és *La banda de Berlín*, de l'alemany Ernst Haffner. Molt honestament, l'editora de La Campana, Isabel Martí, el qualifica de reportatge. No pas l'editor alemany, que, interessadament, tracta la publicació de novel·la. És un text d'èxit de l'Alemanya d'entreguerres (1933), recuperat recentment. Exposa amb un estil directe i, sens dubte, periodístic, les peripècies vitals d'una colla de desgraciats adolescents al Berlín d'aquell moment. És un reportatge, un documental escrit en un estil modernísim. Ens recorda vagament el Dos Passos més carismàtic, on els personatges, tal com fa Haffner, són protagonistes gairebé documentals del seu present històric. La no ficció novel·lada, vet-ho aquí, 30 anys abans que Capote suposadament la inventés amb *A sang freda*. És evident que Haffner, de qui es perd el rastre vital durant els anys de la guerra, coneixia bé el terreny que trepitjava. Aquesta aproximació al lumpen berlinès dels joves sense sostre només podia fer-la algú molt proper, però amb distància. Segurament, un funcionari o un membre d'alguna associació d'ajut als joves. El llibre (amb aquella imatge tan poc estimulante del Reich dels mil anys) no devia agradar gaire als dirigents nazis: el van prohibir i cremar.

CARN ADOLESCENT DE REBUIG

Sempre és corprendedor, el retrat de nens i nois deixats anar a la seva fortuna. D'Alemanya, a part d'aquest acostament al temps de la misèria provocada pel Tractat de Versalles, en tenim altres testimonis. Els nens de la Segona Guerra Mundial, supervivents deshumanitzats, els trobem molt ben descrits en un passatge de *Les benignes*, de Jonathan Littell. També ho fa Philip Kerr en les novel·les ambientades a la guerra. I del desastre posterior durant l'ocupació aliada no cal ni parlar-ne. El cas dels milers d'orfes assalvatjats, rates de claveguera, nens tots sols vagarejant entre la runa a mercè de tot, en són testimoni. Ho explica, entre altres, Giles MacDonogh a *Después del Reich* (2011). Llegiu *La banda de Berlín* i podreu deduir per què els nazis van decidir cremar-lo. ♦♦

L'APARADOR

KAREN MONTERO

FICCIÓ

Ibiza
JOSÉ CORBACHO
I JUAN CRUZ
Rosa dels Vents

Les vacances, l'època en què tots canviem. Eivissa és una destinació ideal per fugir per a famílies senceres, xefs parisencs, estrelles televisives, directores de museus, capellans italians i *pop stars*. Corbacho i Cruz escriuen a quatre mans un mosaic fresc i divertit de l'illa en ple estiu.

FICCIÓ

La penitència de l'alfil
RAFA MELERO
Alrevés

Els casos poden ser, per a un policia, com una partida d'escacs: poden allargar-se tant com la vida. El rastre d'un assassí reincident planteja preguntes sense resposta a l'inspector Arralongo, ja jubilat, una investigació que traspassa als nivells personals. A la vida, com als escacs, no hi ha una única solució.

INFANTIL

El so dels...
BARB ROSENS-
TOCK
Joventut

A diferència dels altres nens, el petit Vasili Kandinski escolta el so dels colors i pot veure la música. Des que la seva tieta li va regalar una caps de pintures, ell no vol ser un noi com cal: vol expressar-se amb els pinzells. Amb el pas del temps, els seus quadres revolucionaran l'art amb un nou estil, l'abstracte.